

ביאורים

בפרק זה עוסק הרב קוק בכוח המרכזי בנפש האדם והוא הרצון. כמו כן הרב קוק מברר באיזו מידה הרצון הוא משמעותי בתהליך התשובה.

מהות התשובה היא לראות את הטוב שטמון באדם ולא את מעשיו הרעים. הנחת היסוד של התשובה היא האמון באדם וביכולתו להשתנות אם רק יבחר בטוב.

האדם מתרשם בדרך כלל מהמעשים החיצוניים של האחר. הוא רואה את מעשיו הרעים וחושב שהדבר מעיד על אופיו הרע. כך גם האדם מביט על הקלוקלים שיש בעולם ומגיע למסקנה שהעולם הוא מקום מקולקל.

אדם שהתשובה וההתקדמות הרוחנית מעסיקות אותו ללא הרף, מסתכל בצורה שונה על המציאות.

התשובה מלמדת אותו שאפשר לשנות את המציאות. הוא יודע שמה שנראה לנגד עיניו היא מציאות בר חלוף. כמו שהוא הסתכל על עצמו ועל עבירותיו כדבר הניתן לשינוי, כך בני האדם והעולם כולו יכולים להשתנות ולעשות תשובה.

המבט של האדם שעשה תשובה נעשה אצילי יותר. המילה אצילות נגזרת מהמילה 'אצלו'. אדם אציל כביכול נמצא ליד הקב"ה ומסתכל מאותה עמדה על העולם. מבטו מחובר למבט האלוהי המלא אמון במציאות, למבט האבהי האוהב שיודע שבבן שלו, למרות כל מעשיו הרעים, ישנה נקודת טוב שאותה צריך לגלות.

מבטו האציל של בעל התשובה מתבטא בשני אופנים:

הוא מביט כך על עצמו. הוא יודע שהרצון שלו יכול להרים אותו לגבהים. מאחר שהוא נמצא קרוב לקב"ה, גם הרצון שלו מקבל כוחות והוא מסוגל לעשות דברים שמעבר ליכולת האנושית הרגילה.

הוא מביט כך גם על העולם. הוא יודע שאפשר לתקן את העולם אם רק נכוון את רצונות בני האדם למקום טוב, למקום שבו הם יגלו את נקודת הטוב שבתוכם ולא יתעסקו בדברים שוליים.

איך מגלים את הטוב שמסתתר בפנים? על ידי הרצון. הרצון הוא הדבר היסודי ביותר בנפש. כל הכישרונות של האדם ויכולותיו מבטאים את הרצון שלו. אם האדם רוצה להיות טוב - ישתמש בכישרונות לטובה. ואם חלילה רוצה לסור מדרך הטוב - כישרונותיו יעזרו לו ללכת בדרך זו.

ככל שיהיו יותר בעלי תשובה עם מבט כזה שמאמין בטוב שקיים בבני אדם - העולם יהיה מתוקן יותר. יהיו פחות ציניות וזלזול ויותר אמון בבני האדם שמסוגלים להפוך את חייהם לטובה.

באדם ישנם רצונות שונים שמתרוצצים בקרבו. איך יידע האדם אחרי איזה רצון ללכת? לשם כך יש צורך להבחין בין הרצון ששייך רק לי לבין רצונות שקיימים בי ומושפעים מהסביבה ומלחץ חברתי. הרצון שרוצה לגלות את הטוב שבתוכי הוא הרצון האמיתי שלי ואותו התשובה מביאה לידי ביטוי.

הרחבות

חשיבות הרצון

שְׁהֲרָצוֹן הַטוֹב הוּא הַכֹּל, וְכָל הַכִּשְׁרוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם אֵינָם אֶלָּא מְלוּאָיו. ברצונו של האדם תלוי האם הוא יעשה מעשים טובים או חלילה רעים. יכול להיות אדם עם כישרונות רבים, אך אין זו מעלה אם הוא משתמש בהם לרעה. הרצון הטוב הוא שנותן משמעות לכישרונות של האדם כיוון שהרצון יקבע לאיזו מטרה האדם ישתמש בכישרונותיו. "בתפיסה האמתית צריך לראות את הכישרון כאמצעי ולא כמטרה, שהרי הכישרון אינו אלא כלי המסייע לאדם לגלות את רצונו. יתר על כן, טיבו של הכישרון נקבע בסופו של דבר לפי הרצון, האם יהיה הכישרון גורם בונה או חלילה טיבה לחורבן" (הרב יעקב פילבר בהקדמתו לאורות התשובה).

שאלות לדין

א. איך ניתן לומר ש'הרצון הטוב הוא הכל', והרי יש רצוי ויש מצוי?

ב. כיצד הרצון הטוב מהפך את כל החיים והמציאות?

פרק ט

עֵרַךְ הָרָצוֹן הַמִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה

א. קְבִיעוֹת הַמִּחְשְׁבָה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה הֵיא מְיֻסְדֶּת אֶת אֶפְסוֹ שֶׁל הָאָדָם עַל יְסוֹד הָאֶצִּילוּת¹, יְסוֹד הָאֹפִי וְהוּא סוֹפֵג אֶז תְּמִיד אֶל תּוֹכוֹ רוּחַ עֲדִין, וּמַעֲמִידָתוֹ הֵיא בְּזָה עַל הַבְּסִיס הָרוּחָנִי בְּחַיִּים וּבְמִצִּיאוֹת.

רצון הטוב

הַתְּשׁוּבָה הַשְּׂרוּיָה בְּלֵב תְּמִיד, מְוֹדָאֵת לְאָדָם אֶת הָעֵרַךְ הַגָּדוֹל שֶׁל הַחַיִּים הָרוּחָנִיִּים, וְהֵיִסוֹד הַגָּדוֹל, שֶׁהָרָצוֹן הַטוֹב הוּא הַכֹּל², וְכָל הַכִּשְׁרוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם אֵינָם אֶלָּא מְלוּאָיו, נַעֲשֶׂה תִכְן מְטֻבֵּעַ בְּנַפְשׁוֹ עַל יְדֵי אֹר הַתְּשׁוּבָה הַקְּבוּעַ בּוֹ, וּמְמִילָא חַל עָלָיו שֶׁפֶּע גָּדוֹל שֶׁל רוּחַ הַקִּדְשׁ בְּתִדְרוּת, וְרָצוֹן נִשְׁגָּב בְּקִדְשָׁה, לְמַעַלָּה מִהַמְּדָה הַקְּבוּעָה³ שֶׁל בְּנֵי אָדָם וְגִילִים, הוֹלֵךְ וּמְתַגַּבֵּר בּוֹ, וְהוּא בָּא לְהַפִּיר אֶת הַטוֹב הָאֲמִתִּי שֶׁל הַהֶצְלָחָה הַגְּמוּרָה שֶׁאֵינָה תְלוּיָה פִי אִם בְּאָדָם עֲצֻמוֹ, וְלֹא בְּשׂוֹם תְּנַאי חִיצוֹנִי, וְהוּא רַק הָרָצוֹן הַטוֹב⁴. וְהֶצְלָחָה זוֹ הֵיא הָאֲשֶׁר הַגָּדוֹל מְכַל אוֹצְרוֹת וּסְגוּלוֹת, וְרַק הֵיא מְאֻשְׁרֶת אֶת כָּל הָעוֹלָם וְאֶת כָּל הַמְּצִיאוֹת. כִּי הָרָצוֹן הַטוֹב, הַשְּׂרוּיָה בְּנִשְׁמָה תְּדִיר, מְהַפֵּךְ הוּא אֶת כָּל הַחַיִּים וְהַמְּצִיאוֹת לְטוֹבָה⁵, וּמְתוֹךְ הַעֵין הַטוֹבָה, שֶׁהוּא מְבִיט אֶז עַל יְדָה בְּאֲמַתֵּת הַמְּצִיאוֹת, פּוֹעֵל הוּא עַל הַמְּצִיאוֹת וְעַל אֲרָחוֹת הַסְּבוּרָה שֶׁבְּחַיִּים שֶׁיֵּצְאוּ מְכַלֵּל קְלֻקּוֹלָם, וְהַכֹּל פּוֹרֵחַ וְחִי בְּאֲשֶׁר, מְתוֹךְ הַעֵשֶׂר וְהַשְּׂבַע הַנִּשְׁמָתִי שֶׁבְּרָצוֹן הַטוֹב. וְתוֹרָה זוֹ, שֶׁכָּל שְׂאֵלוֹת הָעוֹלָמִים תְלוּיוֹת רַק בְּרָצוֹן הַטוֹב, מְתַפְּשֶׁטֶט בְּעוֹלָם עַל יְדֵי מְרִי דְתִיבְתָא⁶, שֶׁתִּכְן הַתְּשׁוּבָה הֵיא מְשַׁאֵת נַפְשָׁם הַתְּדִירָה. וּמְתוֹךְ כֵּן הוֹלֵךְ, בְּאֲמַת, הָרָצוֹן וְנַעֲשֶׂה עֲדִין וְטוֹב, וְהָעוֹלָם הוֹלֵךְ וּמְתַבְּסֵם⁷.

רצון עומק החיים

הָרָצוֹן הַבָּא מְכַחָה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה הוּא הָרָצוֹן הָעֹמֵק שֶׁל עֹמֵק הַחַיִּים, לֹא הָרָצוֹן הַשְּׂטַחִי שֶׁהוּא תוֹפֵס רַק אֶת הַצְּדִדִים הַרְּפִים וְהַחִיצוֹנִים שֶׁל הַחַיִּים⁸, כִּי אִם אוֹתוֹ הָרָצוֹן שֶׁהוּא הַגֵּרְעִין הַיִּתָּר פְּנִימִי לִיסוֹד הַחַיִּים, וְהֵרִי הֵיא הָעֲצֻמִּיּוֹת הַגְּמוּרָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה. וּמְתוֹךְ שֶׁהָרָצוֹן קְבוּעַ לְטוֹבָה עַל יְדֵי עֹמְקָה שֶׁל תְּשׁוּבָה⁹, נִקְבַּע הַטוֹב בְּאֲמַתֵּתָהּ שֶׁל הַנִּשְׁמָה וּמְהוּתָהּ, וּמְמִילָא כָּל הַהִמְשָׁכוֹת הַתּוֹלְדִתִּיּוֹת¹⁰, כָּל זֶרַע שֶׁפֶּעַל תְּשׁוּבָה שֶׁל אֲמַתֵּת מְבִיא לְעוֹלָם, נִשְׁאָב אֹר הַחַיִּים שֶׁלָּהֶם מֵיסוֹד הַטוֹב. וְהֵם הֵם¹¹ בְּעֵלֵי הַנִּשְׁמוֹת הַמְּאִירוֹת, שֶׁהָאוֹר הָאֵיִדְאִלִּי שֶׁל הַקִּדְשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה סְפוּג בְּהוֹ.

יְסוֹד הָאֶצִּילוֹת - עולם פנימי ועמוק, קרבת אלוהים. **מַעֲמִידָתוֹ הֵיא בְּזָה עַל הַבְּסִיס הָרוּחָנִי** - מעניקה לו יציבות רוחנית. **הָרָצוֹן הַטוֹב הוּא הַכֹּל** - הוא עיקר הבריאה. **לְמַעַלָּה מִהַמְּדָה הַקְּבוּעָה** - מעבר למה שמצוי אצל אנשים רגילים. **הוּא רַק הָרָצוֹן הַטוֹב** - הטוב האמיתי הוא הרצון הטוב. **מְהַפֵּךְ הוּא וְכו'** - על ידי השפעה לסביבה ועל ידי השפעה סגולית. **מְרִי דְתִיבְתָא** - בעלי תשובה, אנשים שתכונת חייהם היא התשובה. **מְתַבְּסֵם** - מתקן, מתנעם, משתכלל [הערת הרב צבי יהודה קוק]. **תוֹפֵס וְכו'** - מתאוה לדברים חיצוניים. **עֹמְקָה שֶׁל תְּשׁוּבָה** - תשובה עמוקה. **הַהִמְשָׁכוֹת הַתּוֹלְדִתִּיּוֹת** - ילדיו, ובכלל זה השפעותיו, כל מעשיו, דיבוריו וכו'. **וְהֵם הֵם** - תולדותיו.